

Impulz 2016

- **Timotej Križka: *Vedieť – vidieť* (1, 36–47)**

- **Antoine de Saint-Exupéry**

- Je potrebné učiť sa nie písať, ale vidieť. Písanie, to je následok.

- **Rodin**

- Priemerný človek pozerá, ale nič nevidí. Umelec, naopak, vidí. Jeho oko preniká o tajomstva prírody. Umelecvi zostáva dôverovať iba svojmu oku.
- Realita vždy presahuje obraz tvorený v hlave človeka.
- Hlavnými prekážkami čistého videnia sú pojmy, kategórie, predsudky... Keď uzatvoríme predmet do nejakej formy, prestávame vidieť skutočnosť, ktorá je pred nami, ale vidíme našu predstavu, vidíme pojem. Nálepku. Pravda môže byť ale veľmi odlišná. Myslíme si, že vec poznáme, a tým sa pre nás stráca jej skutočný význam. Ale predmet, ktorý vidíme, alebo naše okolie je v každej sekunde nové a originálne. Len čo dá dieťa meno vtáčikovi, už ho nikdy neuvidí. Každá jediná vec alebo bytosť má mať ale nové a iné meno. Aj keď zdanlivo vyzerá tak isto. V každej sekunde sa rodí nový život. Iný. Skutočný a jedinečný.
- Najlepším príkladom je náš postoj k blízkeму človeku. Tým, že si utvorím názor na nejakého človeka, nevidím už jeho, ale svoju predstavu o ňom. Tak nám predstava nedáva možnosť vnímať človeka ako meniacu sa a vyvíjajúcu sa bytosť. Niektorí sa radikálne zmenia a my sme potom rozhodnutí, že nekoná tak, ako by mal konať. Takto sa – opierajúc o svoje presvedčenie – stávame meradlom všetkých vecí my samotní. Nepodriaďujeme sa okoliu, ale okolie podriaďujeme sebe. Celý svet zmenšíme a vtlačíme do seba.
- Koľkokrát sa nám stalo, že sme čítali nám dobre známy text a cez náš uzatvorený názor, našu bariéru stvrdnutého racionalizmu, z presvedčenia falošnej ilúzie o poznaní sme nevideli hlboký zmysel tohto textu. Videli sme v skutočnosti odraz nás samých. Hľadali sme do nekonečnej studnice, ale videli sme obyčajnú mláku. Ale pre hlbokého človeka sa stáva aj mláka nekonečnou studnicou, z ktorej sa dá čerpať po celý život. Studňou, ktorá odráža jas nebeskej oblohy. Pre plytkého človeka sa hlboká studňa premieňa na plytkú mláku, kde môže zbadať iba rozčerený odraz vlastnej tváre.
- Stačilo by hľadiť s čistými očami. Počuť s čistými ušami. Nechať prenikať všetko do srdca. Nebrániť a nehodnotiť. Zbadať úžasnú najdokonalejšiu galériu. Najveľkolepejšie múzeum. Filharmóniu. Realitu nikdy nemôžeme zdokonaľiť. V umení sa ju snažíme opísať, abstrahovať. Krásnym opisom zdôrazniť, ale vždy príde moment, keď nás realita znovu a znovu predbehne. Nech by človek zobrazil čokoľvek, vždy bude realita silnejšia.
- Cestou, ako môžeme zdokonaľovať svoje vnímanie, je pôst. Pôst od vlastnej predstavy. Nasledujúce prehľbovanie vedomostí, ktoré bude prameniť z úcty voči každej sekunde, s ktorou sme v kontakte, aj keď sa javí ako bezvýznamná. Čím je človek pokornejší, tým budú väčšie veci, ktoré bude vidieť okolo seba. Neustále sme pozvaní obohacovať svoj život. Chce to len očistiť svoje vnímanie. Askézu pohľadu. A môžeme sa vydať do života plného skutočných zázrakov, a pritom nemusíme opustiť miestnosť, v ktorej sa nachádzame. Stačí sa na veci pozrieť zo správneho uhla, podhľadu.
- Ak niekto zbadá krásu, má potrebu o nej svedčiť.
- Zbaviť sa celej ilúzie, do ktorej sme sa uväznili. Zbaviť sa pevného nemenného pohľadu na skutočnosť, lebo skutočnosť určite nie je pevná a nemenná. Je neustále v pohybe a podlieha zmenám. Takto nebudeme šablónovito žiť formálny život, ale budeme schopní láskavo prijímať každú sekundu ako jedinečný dar a zažívať radosť zo slobody bytia. Neznamená to, že človek opustí svoje skúsenosti, ale že ich prirodzene aplikuje.

Je potrebné neustále sa snažiť odpútať sa od túžob a presvedčení, ktoré redukovávajú skutočnosť na veci prospešné alebo veci ohrozujúce našu predstavu o svete. Vidieť svet ako celok. Vnímať harmóniu a všeobjímajúcu jednotu a rozpustiť seba samého v tomto krásnom tanci...

- Ak zbadáme krásu čo i len na okamih, už nikdy ju neprestaneme hľadať.

- **Martin Škvarla: *Migrácia v Machiavelliho úvahách* (1, 116–130)**

- **Ján Pavol II.**

- Ak sa „rozdielnosti“ stretnú v integrovanom spoločenstve, vzniká zárodok „vzájomného spolužitia rozdielov“. Umožňuje to tiež odhaliť hodnoty spoločné pre všetky kultúry, ktoré ich spájajú, a nie rozdeľujú; hodnoty, ktoré majú korene v spoločnej ľudskej prirodzenosti. Tým sa napomáha rozvinutie plodného dialógu budujúceho cestu vzájomnej a realistickej tolerance, rešpektujúcej osobitosti každej strany. Za týchto predpokladov prispieva jav migrácií k pestovaniu „sna“ o pokojnej budúcnosti pre celé ľudstvo.

- **Machiavelli: *Vladár***

- Ak počítame s nebezpečenstvom dopredu, máme čas si všetko rozmyslieť a zavčasu jednať. Keď sa však pohroma nečakane priblíži, býva už na liek neskoro. Ako hovoria lekári o suchotinách: na začiatku ich len ťažko rozoznáme, ale ľahko vyliečime, zatiaľ čo zanedbané spoznáme síce na prvý pohľad, ale pomoci už niet. To isté platí o štátnych záležitostiach: ak zbadáme včas nebezpečenstvo, ktoré v štáte kľučí (a to dokáže len schopný a obozretný muž), ľahko a rýchlo si s ním poradíme; no ak ho necháme rozrásť sa tak, že už ho vidí aj slepý, býva akákoľvek námaha márna.

- **Jaroslav Daniška: *Výzva pre katolícke gymnáziá* (2, 8–12)**

- (...) Latinčina je síce mŕtva, ale to, že „zomrela“, že sa prestala používať, a teda vyvíjať, je jej jedinečná prednosť. Inými slovami, vďaka jej nemennosti dnes môžeme lepšie poznať a rozumieť nielen latinskému stredoveku, ale najmä antike a Rímu. Cicerovi aj sv. Augustínovi, rímskej dobe aj poézii, najmä jej duchu.
- *Božská komédia* je jedinečným dielom v dejinách literatúry. Rozsah, interdisciplinarita, hĺbka a múdrosť skrytá v tomto diele, to sú poklady západného kánonu. Dante sa stáva prostredníkom, ktorý nás nielen vzdeláva vo faktoch, ale rovnako v súvislostiach. Vďaka čítaniu *Komédie* pochopíme nielen jeho dobu, ale tiež antiku a celý stredovek, dostaneme sa nielen k historickým a teologickým a politickým interpretáciám, on nás núti uvažovať o dobe *sub specie aeternitatis*, z pohľadu večnosti. Danteho opus magnum vsvetlí nielen cirkevné dogmy, Dante dokáže viac – on ukáže ich krásu, vyjadrí ich prednosť a pravdivosť. Dante teda za nás robí presne to, čo doba internetu a sociálnych médií stráca, čomu prestáva rozumieť, čo nevie pochopiť, ani to lektorsky zaujímavo priblížiť. Kontext. Dante je v tom majster.
- Štúrovská generácia ponúkla svoj historický naratív, ktorý slúžil dobovej požiadavke – slovenskému nacionalizmu. Tá doba, jej potreby aj obavy, sú dávno preč. Napriek tomu štúrovský naratív v našich osnovách prežíva, o tisícročných dejinách Uhorska toho vieme menej ako o štyridsiatych rokoch 19. storočia.

- **František Mikloško: *25 rokov od smrti Štefana Šmálika* (2, 13–15)**

- Sloboda a hľadanie pravdy sa nachádzajú v základoch kresťanstva od samého počiatku. Spory a polemiky vnútri kresťanstva prinášali veľké problémy, ale zároveň boli pre kresťanstvo obrovskou intelektuálnou výzvou. Asi ťažko by sme dnes mali spisy cirkevných otcov, sv. Augustína a mnohé ďalšie v priebehu dvetisíc rokov, keby ich často nevyvolala názorová polemika i spor vnútri Cirkvi.
- Možnosť vysloviť svoj názor patrí k jednému z pilierov západnej civilizácie. Kým iné náboženstvá stoja a padajú s ortodoxiou a jej nemennosťou, kresťanstvo vychádza z ortodoxie, ale je otvorené ju stále kultivovať a obohacovať.

- **Ross Douthat: *Kríza konzervatívneho katolicizmu* (2, 55–69)**

- (...) Podstatná časť II. vatikánskeho koncilu mala pomôcť Cirkvi v evanjelizácii moderného sveta; a päťdesiat rokov je dosť dlhá doba na to, aby sme mohli povedať, že v tejto úlohe koncil väčšinou zlyhal.

- **Alain Basançon: *Rozum v latinskej cirkvi* (2, 78–96)**

- Poznání, jež přináší víra, neuspokojuje touhu po vědění, ale rozněcuje ji. V každém případě je lepší vědet než věřit.
- (...) Jestliže (...) víra ustrne v sobě samé, stagnuje, stává se překážkou rozumového poznání. V takovém případě je namístě ji opustit.
- (...) V seminářích a v dalších institucích zaměřených na výchovu a vzdělávání kněží (...) bylo zcela vyloučeno, že by někdo mohl vzít v úvahu zakázané knihy, které v sobě nicméně ukrývaly ducha doby. U mozků mladých kleriků se tak zastavil růst.
- *Index* skončil v směšnosti. (...) Tyto knihy byly možná nebezpečné pro zbožné duše, ale vylučovat je bylo nebezpečné pro chytré hlavy.
- [V Církvi] došlo k něčemu, co se stává ve všech institucích světového rozsahu: byrokracie, složité rozhodování, vytváření místních neproniknutelných pevností, upřednostňování průměrnosti při výběru spolupracovníků, přednost dvanácti nehybnosti, krajní obtíže při prosazování reformy nebo inovací.
- Radost je v zásadě přirozený stav dobrého katolíka.
- Nepřátelskost vůči *vnějšímu světu* a pohrdání jím může v sobě mít něco osvěžujícího a může také prozrazovat inteligenci. To se ovšem už dlouho nestalo, neboť křesťanské myšlení se ukrylo v bezpečí zámostku, který si kolem sebe vytvořilo. To, co kolem něj převládalo, už není nepřátelství, ale lhostejnost. Církev už nebojuje. Stala se sama lhostejnou vůči pohybu myšlenek, úměrně tomu, jak je tomuto pohybu lhostejná ona sama. Má své vlastní spisovatele, své vlastní filosofy. Nyní se objevuje jen literatura a filosofie s katolickou etiketou, a církev se s tím spokojuje. Katolické myšlení se drží v bezpečné vzdálenosti od diskuse; ze strachu, z izolovanosti, z nepochopení. Už se s ním nepočítá, ale jemu na tom nezáleží. Zhlíží se samo v sobě.

- **Jaroslav Daniška: *Trumpova Amerika* (2, 97–107)**

- **Samuel Huntington**

- Čiastočné pravdy alebo polopravdy bývajú často nebezpečnejšie než vyslovené lži.

- **Milan Bočkay: *Príklad Jana Zrzavého* (2, 108–113)**

- **Jan Zrzavý**

- Přílišná pochybnost a přílišné sebevědomí je sekera o dvojím osiří.
- Nedej se omámiti hesly modernosti, jdi jediné za svou představou a nelekej se, bude-li výsledek zdánlivě nemoderní. Tvoříš-li, jsi nutně moderní. Neboj sěbýti výjimečným, osamělým v okolní tvorbě. Ti, kteří tvoří školu, jsou slabí, podlehlí zakladateli, který byl také jediným a výjimečným. Věř a buď věren jen sobě.
- (...) Běda ti, podřídíš-li umění prospěchu hmotnému, zatáhneš-li je do kalu osobních pletich záškodnické politiky a bude-li ti jen cestou k dosažení moci a slávy. Neboť to všechno nesnáší se s uměním a je znamením slabosti umělcovy, který takto snaží se domoci se prvenství. Oslabil bys svoje schopnosti a předurčil zaniknutí i to málo, co se ti přece podařilo vykonati.

-

- **Timotej Križka: *Závet* (2, 114–122)**

- (...) Čím som sa bral menej výžne, tým sa mi zdal život krajší. Čím som sa stával menší, tým som rástol v údive nad veľkosťou každej maličkosti. Čím som viac rozdával, tým som viac dostával. Paradox, ktorý treba vyskúšať.

- **Benedikt XVI.: *Nekonať rozumne odporuje podstate Boha* (2, 137–146)**

- Logos je rozum i slovo zároveň (...).

- (...) Kresťanská viera sa vždy pevne pridržala toho, že medzi Bohom a nami, medzi jeho tvorivým duchom a naším stvoreným rozumom, existuje skutočná analógia, v ktorej je síce nekonečne viac nepodobností ako podobností, ale že to nie je dôvodom na odstránenie analógie a jej jazyka (...).
- (...) Moderný koncept rozumu sa zakladá, jednoducho povedané, na syntéze medzi platonizmom (kartezianizmom) a empirizmom, na syntéze potvrdenej technologickým úspechom. Na jednej strane predpokladá matematickú štruktúru skutočnosti, jej vnútornú racionálnosť, ktorá umožňuje pochopiť, ako skutočnosť funguje, a zaoberať sa ňou efektívne: táto základná premisa je, takpovediac, platónskym elementom v modernom chápaní prírody. Na druhej strane stojí schopnosť prírody byť využívaná na naše ciele a tu môže priniesť definitívnu istotu iba verifikácia alebo falzifikácia prostredníctvom experimentu. (...)

(...) Iba ten druh istoty, ktorý vychádza zo synergie matematických a empirických prvkov, sa môže považovať za vedecký. Všetko, čo by sa vyhlasovalo za vedu, sa musí podrobiť prehodnoteniu podľa týchto kritérií. Preto sa vedy zamerané na ľudské záležitosti, ako história, psychológia, sociológia a filozofia, usilujú zo súladiť s týmto kánonom vedeckosti. (...) Táto metóda vylučuje priamo zo svojej podstaty otázku Boha, stavajúc ju do pozície nevedeckej alebo pre-vedeckej otázky. Následne čelíme redukcii záberu vedy a rozumu, ktorý musí byť preverovaný.

(...) Vychádzajúc z tohto bodu skončí každý pokus vyhlásiť teologické tvrdenia za vedecké v redukcii kresťanstva len na fragment jeho pôvodného obsahu. Musíme však povedať viac: je to sám človek, kto sa stáva zredukovaným, lebo špecificky ľudské otázky o našom počiatku a celi, formulované vďaka náboženstvu a etike, potom už nemajú miesto v normatívne kolektívneho rozumu, ako ho definuje „veda“, a tak musia byť vyhodené do oblasti subjektivity. Subjekt sa potom rozhoduje, na základe svojej skúsenosti, čo zo záležitostí náboženstva považuje za obhájiteľné, a subjektívne „vedomie“ sa stáva jediným arbitrom toho, čo je etické. Týmto spôsobom teda etika a náboženstvo strácajú svoju silu vytvárať komunitu a stávajú sa čisto osobnou záležitosťou. Toto je pre ľudstvo nebezpečná situácia, ako vidíme na ničivých zvrátenostiach náboženstva a rozumu, ktoré nevyhnutne vznikajú, keď sa rozum zredukuje natoľko, že otázky náboženstva a etiky sa ho viac netýkajú. Pokusy vybudovať etiku na pravidlách evolúcie alebo psychológie a sociológie sa končia neúspechom jednoducho pre svoju neadekvátnosť.

- Vo svetle našej skúsenosti s kultúrnym pluralizmom sa dnes často hovorí, že syntéza s helenizmom dosiahnutá v prvotnej Cirkvi bola prvou inkulturáciou, ktorá by nemala zaväzovať ďalšie kultúry. Tie mali podľa tejto tézy právo vrátiť sa namiesto inkulturácie k jednoduchému posolstvu Nového zákona, a tak ho inkulturovať nanovo vo svojom vlastnom špecifickom prostredí. Táto téza nie je iba falošná; je hrubo zavádzajúca a veľmi nepresná. Nový zákon bol napísaný v gréčtine a nesie stopy gréckeho ducha, ktorý bol v čase vzniku Nového zákona už zrelý. Je pravdou, že vo vývoji prvotnej Cirkvi sú prvky, ktoré neboli integrované do všetkých kultúr. No základné rozhodnutia urobené ohľadom vzťahu medzi vierou a používaním ľudského rozumu sú časťou viery samotnej; sú súčasťou vývoja v súlade s prirodzenosťou samotnej viery.
- Pozitívne aspekty modernosti musia byť uznané bezo zvyšku: sme vďační za veľkolepé možnosti, ktoré sa otvorili ľudstvu, a za pokrok v ľudskosti, ktorá nám bola zaručená. Navyše, vedecký étos predstavuje vôľu poslúchať pravdu a ako taký stelesňuje prístup, ktorý odráža jednu zo základných zásad kresťanstva. Mojmým zámerom nie je škrtanie ani negatívna kritika, ale rozšírenie našej predstavy o rozume a jeho využití. Keď sa radujeme z nových možností otvárajúcich sa ľudstvu, vidíme aj nebezpečenstvá vyplývajúce z týchto možností a musíme sa pýtať samých seba, ako im môžeme čeliť. Budeme v tom úspešní, iba ak sa rozum a viera spoja novým spôsobom, ak prekonáme seba obmedzenie rozumu iba na to, čo je empiricky overiteľné, a ak zno va otvoríme jeho široké horizonty. V tomto zmysle teológia naozaj patrí na univerzitu a do širokého záberu vedeckého dialógu, nielen ako historická disciplína a jedna z humanitných vied, ale práve ako teológia, ako skúmanie racionality viery.
- **Alexander Solženicyn: *Naša povinnosť voči Ukrajine* (3–4, 24–26)**
 - (...) Všetci na svete, ktorí zabíjajú v mene nasej veci, sú „partizáni“ a všetci, ktorí zabíjajú nás, „banditi“ (...).
- **Dariusz Gawin: *Varšava 1944: Oslnivý jas slobody* (3–4, 89–110)**

- Národ, ktorý chce žiť vo svobode, nemôže ve chvíľach rozhodujúcich o jeho osudu zostať pasívny.
- (...) Kdo v konečnom merítku prosadil svoju – Hitler, Stalin, alebo povstalci? Prestala Varšava existovať, zostala sovietská, alebo je svobodná?
- **Timotej Križka: *Slovo a Obraz: Ako hovoriť o Bohu* (3–4, 157–161)**
 - Platón v dialógu *Kratylos* poukazuje na to, že z poznania mena môžeme spoznať podstatu veci samotnej.
 - **Johann Wolfgang Goethe**
 - Alegória transformuje fenomén v pojem a pojem v obraz, ale tak, aby pojem obsiahnutý v obraze mohol byť vždy považovaný za úplný a obrazom ohraničený a musel sa cez neho vyjadrovať. Symbolizmus transformuje fenomén v ideu, ideu v obraz, a to tak, aby idea v obraze bola stále nekonečne pôsobivá a nedostupná, a ak by bola vyslovená vo všetkých jazykoch, zostáva aj tak nevyjadriteľná. Hlavný rozdiel je, či hľadáme pomer medzi zvláštnym a univerzálnym, alebo vidíme v zvláštnom univerzálne. V prvom prípade sa dostávame k alegórii, ktorá má za cieľ dať nám iba príklad univerzálneho. V druhom prípade ide o skutočný rozvoj poézie. Vyjadrením niečoho ojedinelého vyjadrujeme absolútny celok. Nie je potrebné, aby sme k tomu umelo lepili univerzálne. Ten, kto zachytí živý prípad, automaticky zachytáva aj ono univerzálne. Samozrejme je na to potrebná aj aktivita prijímateľa, ktorý je takto pozvaný a stáva sa spoluautorom diela. „Pravý symbolizmus je ten, keď zvláštny prvok predstavuje prvok obecnější, nie len jeho tieň, ale ako živé a okamžité odhalenie nezistiteľného.“
- **Žofia Majdeková: *Nádej v poézii Rainera Mariu Rilkeho* (3–4, 162–169)**
 - **Rilke**
 - Neverte, že ten, ktorý sa Vás snaží utešiť, žije bez ťažkostí pod jednoduchými a pokojnými slovami, ktoré Vám občas tak dobre padnú. V živote mal veľa utrpenia a melanchólie... keby to bolo bývalo inak, nikdy by nenašiel tie slová.
 - Nehľadajte odpovede, ktoré Vám nie je súdené poznať, lebo by ste ich nevedeli prežiť. (...) Zite teraz tie otázky. Možno jedného vzdialeného dňa, postupne, bez toho, aby ste si to všimli, budete už žiť odpovede.
- **Pavol Minárik ml.: *Ekonomia nepotrebuje náboženstvo* (3–4, 170–180)**
 - Od zubára nečakáme, že nám opraví auto, ani od elektrikára, že nám ušije oblek. Rovnako by sme nemali od ekonómov očakávať, že budú morálnymi filozofmi.
 - (...) Aj nenávisťný kritik môže byť zdrojom poznania.
 - Model je vždy zjednodušením, abstrakciou, nikdy nie je realistický. Práve preto môže byť užitočný, lebo nám umožňuje pracovať s realitou, ktorá je vo svojej komplexnosti ťažko uchopiteľná. Samozrejme pre každý model musíme zvoliť úroveň abstrakcie podľa jeho účelu. Zanedbať trenie a odpor vzduchu môže byť vhodné, či dokonca nevyhnutné, pri výklade fyziky na základnej škole, určite to však nie je rozumné pri konštrukcii lietadla. Inú podrobnosť mapy zvolíme pre cestu zo Žiliny do Humenného, inú pre orientáciu v centre Bratislavy. Obe mapy budú nepochybne nerealistické, a preto účelné. Je však zjavným nezmyslom pri pohľade na politickú mapu sveta vyhlásiť, že Slovensko predsa nie je ružový flák a Bratislava nemá tvar kruhu.
 - Predpoklad dokonalej racionality je dnes v ekonomii do určitej miery spochybnený zo strany behaviorálnej ekonomie (spojenia ekonomie a psychológie) a experimentálnej ekonomie. Na druhej strane väčšina ekonómov hlavného prúdu zrejme namietne, že realistické predpoklady nie sú dôležité. Podstatné je, aby výsledný model, hoci má nerealistické predpoklady, poskytoval dobré výpovede o svete, o tom, ako sa budú ľudia v spoločnosti rozhodovať. A v tomto smere sa predpoklad dokonalej racionality stále zdá byť užitočný.
 - Hriešnosť nemôžeme interpretovať ako nedostatok racionality.
 - Svätec a hriešnik sa nelíšia vo svojej racionalite, ale v hierarchii cieľov, ktoré sa snažia dosiahnuť.

- Ekológia môže byť užitočná vo svojej doméne, pri hľadaní príčin a dôsledkov ľudského konania v spoločnosti. Pokiaľ od nej budeme očakávať niečo iné, veľmi ľahko nás môže sklamať či priviesť k chybným interpretáciám. To je zvlášť nebezpečné, pokiaľ od ekológie očakávame morálne poučenie.
- (...) Realistickosť spravidla nie je žiaducou vlastnosťou modelu – naopak, jeho cieľom je zjednodušenie. Užitočnosť ekonomických teórií spočíva v ukázaní vzťahov medzi príčinami a dôsledkami v ľudskom správaní, ktoré nemusia byť v komplexnej realite na prvý pohľad zrejmé.
- Nie ekológia potrebuje morálku, ale ľudia potrebujú morálku (...).
- **Vladimír Palko: *Úspešný Putinov kritik (a apologéta)* (3–4, 184–188)**
 - Ktosi múdry povedal, že najlepšia kniha je tá, ktorá vám povie to, čo ste už vedeli.